

Særpreg ved Johannesevangeliet

Av Kenneth Kiplesund

Jeg vil i denne teksten få frem noe av det som særpreger Johannes-evangeliet, i forhold til de synoptiske evangeliene.

Forfatteren angir selv hensikten med evangelietskriftet i 20,30f. Han vil at leserne skal komme til tro eller bli i troen på at Jesus er Messias, Guds Sønn, og ved troen ha evig liv i ham (Bergene Holm: 1). Dette kommer klarere fram enn i de synoptiske evangeliene. Skriftet har altså "et klart, teologisk siktepunkt" (Gilbrant 1978: 430).

Dette får konsekvenser for forfatterens framstilling. Skriftet bruker mye plass for å bevise at Jesus er Gud. "Intet skrift i NT har en så systematisk teologisk framstilling av denne kristendommens store hovedsannhet" (Gilbrant 1978: 430). Forfatteren ønsker å bevise denne sannheten gjennom det vitnesbyrdet som Jesus gir om seg selv. "Evangelietskriftet har derfor tatt med utsagn og gjerninger av Jesus som åpenbarer hans gudmenneskelighet. Det er Jesu selvåpenbaring i ord og gjerning som er skriftets budskap. Det er Jesus selv som er emnet for de taler Jesus her holder, og hans tegn og undergjerninger åpenbarer hvem han er." (Bergene Holm: 1).

Evangeliet etter Johannes er mer teologisk reflekterende enn de tre andre. Dette ser en allerede i starten av Johannesevangeliet, i det som kalles "Johannesprologen" (1,1-18). Her knyttes linjene tilbake til 1. Mos. 1: "I begynnelsen var Ordet" (Joh. 1,1). Denne delen av evangeliet beskriver Jesu preeksistens hos Gud. Et annet moment blir også vektlagt: Gud ble menneske (kjød) og tok bolig blant mennesker (1,14).

Johannesevangeliet skiller seg fra de andre evangelietskriftene på flere måter. Johannes utfyller de andre evangeliene og tar med mye som de ikke har tatt med: Bryllupet i Kana, samtalen med Nikodemus og den samaritanske kvinnen, oppvekkelsen av Lasarus, "Jeg er"-utsagnene og den lange avskjedstalen (Hvalvik & Stordalen: 235). Og mens de tre første evangeliene hovedsakelig skildrer Jesu virksomhet i Galilea, forteller Johannes hovedsakelig om hans virksomhet i Judea (Hvalvik & Stordalen: 236). Johannes tar også med det som kalles "Jesu yppersteprestlige bønn". Dette kan en vel kanskje si er Jesu programtale i Johannesevangeliet (kap. 17).

Johannes mangler også flere ting som synoptikerne har med: Jesu fødsel, Jesu fristelse, samvær med "tollere og syndere" og innstiftelse av nattverden. Johannes har heller ikke med lignelser og beretninger om utdrivelse av onde ånder.

"Johannes velger ut tegn og taler av Jesus ut fra deres innhold og her er også det meste nytt i forhold til de tre andre evangeliene". (Bergene Holm 1997: 1). Denne utvelgelsen gjøres altså for å vise at Jesus er Messias, Guds Sønn. Jesu talestil i Johannesevangeliet avviker fra synoptikerne, den har sterke fellestrekk med Johannesbrevene (Skovgaard-Petersen: 18). Særlig gjelder dette når det er snakk om Jesu forhold til Gud (f.eks. 10,24-30).

Jesus bruker et billedlig språk for å framheve sin guddommelighet: "Jeg er": Livets vann, Livets brød, verdens lys og den gode hyrde. En ting må nevnes når det gjelder disse "Jeg er"-utsagnene: Jesu bruk av "Jeg er" henspiller på Guds navn i 2. Mos 3,14. Vi ser et annet eksempel på dette i Joh. 18,5 (gresk: "ego eimi", Guds navn). ("Bibelen, Guds Ord").

Ellers bruker Johannesevangeliet et mer vanlig, universelt religiøst språk (lys og mørke, liv og død). Dette til forskjell fra synoptikerne som bruker mange semittiske ord og vendinger. Forfatteren av Johannesevangeliet behersker det greske språket godt, men er iblant påvirket av semittiske uttrykksmåter. Teksten er også mye preget av antiteser (sannhet-løgn, Guds barn-Djevelens barn). (Kieffer 1988: 498). En merker seg at setningsbygningen i Johannesevangeliet følger et enkelt mønster. Setningene står som regel side om side, som oftest kun med et ”og” el. lignende mellom: ”I begynnelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud”, 1,1. (Skovgaard-Petersen : 28).

Johannesevangeliet omtaler Jesu undergjerninger som ”tegn” (2,11). Det første tegnet er vidunderet i Kana (2,1-11). Evangeliet omtaler sju slike tegn. Disse tegnene har en spesiell symbolverdi i evangeliet. De skal vise at Jesus er Messias. Men de fleste forstår ikke Jesu under på denne måten, og dette utløser ofte heftige diskusjoner mellom dem og Jesus (Kieffer 1987: 125).

Det sjuende tegnet er oppvekkelsen av Lasarus (11,43). Det er dette tegnet som for alvor utløser sinne hos de jødiske lederne: ”Fra den dagen la de planer om å drepe ham” (11,53). Slik får dette tegnet en ironisk overtone: Jesus som gir liv til Lasarus må selv dø for å kunne gi evig liv til alle som tror. Tegnet peker altså fram mot Jesu død.

Evangeliet er også preget av at Jesus samtaler med enkeltpersoner, f.eks. Nikodemus (3,1 ff) og den samaritansk kvinne (4,7 ff), og med apostlene. Noe som er typisk for disse samtalene er at det Jesus sier ofte har dobbelt bunn, slik at de som hører på ikke skjønner hva han mener. I samtalen med Nikodemus snakker han om å bli født ”på ny”. ”Nikodemus undrer seg over hvordan en på nytt kan komme inn i mors liv, mens Jesus egentlig taler om en åndelig fødsel bevirket av Gud” (Hvalvik & Stordalen: 242).

Det fremheves ofte at disiplene først litt etter litt vil forstå rekkevidden av Jesu ord (13,7: 14,26: 15,26: 16,12-14). De skal først få full innsikt og forståelse den dagen da Den Hellige Ånd skal bli gitt, 14,16 og 14,20. Den Hellige Ånd skal ”lære dere alle ting, og minne dere om alt det som jeg har sagt dere” (14,26).

KILDER

Skriftlige:

- Bergene Holm, Per (1997): *Johannes-evangeliet* Stokke: Bibelskolen på Fossnes
Bibelen Oslo: Norsk Bibel AS 1988
Bibelen, Guds ord Nesbyen: Bibelforlaget 1997
Gilbrant, Thoralf m.fl. (red.) (1978): *Studiebibelen, bind 2* Oslo: Illustrert bibelleksikon
Hvalvik, Reidar & Stordalen, Terje (1999): *Den store fortellingen* Oslo: Det Norske Bibelselskap
Kieffer, Renè (1987): *Johannesevangeliet 1-10* Uppsala: EFS-förlaget
Kieffer, Renè (1988): *Johannesevangeliet 11-21* Uppsala: EFS-förlaget
Kvalbein, Hans (1989): *Hovedtanker i Johannesevangeliet* Oslo: Lunde
Skovgaard-Petersen, C. (1951): *Johannes-evangeliet* København: Det Danske Bibelselskap

Muntlige:

Tlf. intervju med diakon Asbjørn Hunnes, Vanylven. 2006